

КУЛТУРНИ ГЕНОЦИД: Како су Албанци од српских цркава правили складишта

Ђорђе Бојанић

14:40 23.06.2016.

Трагови живота које су оставили наши преци и познате властелинске породице расути су на просторима Скадарског језера и Дрима. Много времена делови тог мозаика били су далеки нашим истраживачима. Толико, да су историјске чињенице уступиле место народним предањима.

Наши стручњаци недавно су упловили у велики подухват. Кренули су да спајају делове мозаика о томе како је пре много векова текао живот око Скадарског језера, да мапирају шта је од тих трагова преостало. Објективом својих камера хватали су урушене или порушене цркве и манастире које су градили Војислављевићи, Немањићи, Балшићи, Лазаревићи, Бранковићи, Црнојевићи... Пре свега, на простору који је данас омеђан албанском границом.

Њихов путопис у фотографијама чини поставку изложбе **“Хришћанска духовна и културна баштина на просторима Скадарског језера и Дрима”**, која ће бити отворена у уторак у београдској Галерији фресака. Изложба је настала сарадњом Народног музеја у Београду, Центра за очување културне баштине **“Извориште”**, Удружења српско-црногорске националне мањине **“Морача – Розафа”**, а уз подршку Канцеларије за дијаспору.

– Албанија нам је била посебно занимљива, због тога што је деценијама била недоступна нашим стручњацима. Све смо радили на основу текстова који су писани пре Првог светског рата или у међуратном периоду. Нисмо имали новије податке о томе у каквом су стању српски споменици. Чим нам се указала прилика, кренули смо у истраживање – прича нам Бојан Поповић, директор Галерије фресака.

Екипа из Београда није била велика. Поред **Поповића**, чинили су је историчар **Симон Ђуретић**, који се већ више од две деценије бави заштитом и очувањем идентитета српског народа, његовим духовним и културним наслеђем у региону и дијаспори, и **Владан Милутиновић**, председник невладине организације “Извориште”. За евиденцију баштине српског народа у Албанији врата им је отварао мештанин **Павле Брајовић**, председник удружења “Морача-Розафа”.

– Слика наших споменика у Албанији данас је далеко тужнија него што је била пре сто година – истиче Поповић.

– Последњи трагови српске државности се, ипак, некако држе и одолевају времену. Наши споменици страдали су у стихијама, нагризао их је зуб времена, али највише су оштећени током владавине Енвера Хоџе. Када је 1968. извршена културна револуција, богомоље у северној Албанији су добрим делом stradale. Затваране су, заграђене, претворене у задружне домове.

Од десетог па до краја средњег века, питома скадарско подручје са обиљем слатких вода, језера и река Мораче, Дрима и Бојане, близином мора, примило је многе цркве и манастире. Подизани су у прстену око Скадарског језера, његовој обали, као и на рекама. Црква Светог Сергија и Вакха на Бојани култно је место у околини Скадра. Према месту у Палестини, у којем се подвезивао свети Сергије, Скадар је и добио своје друго име Росафа.

– У последњих сто година ово место је веома пропало – прича Поповић.

– За разлику од Жиче и Студенице, ова црква је обнављана током векова. Обнављали су је Јелена Анжујска и њени синови Стефан Драгутин и Стефан Урош Други Милутин. Обнављали су је и други владари, о чему сведоче ктиторски натписи. Црква је 1900. године стајала цела, о томе постоје записи, али ју је река Бојана добрим делом оштетила. Од те значајне грађевине данас постоји само половина јужног дела. Ту су били гробови владара зетске династије, касније и Балшића.

Археолошка истраживања, међутим, никада нису рађена. Можда је те гробове разнела Бојана, а можда ту постоје и данас. Фреске у њој никада нису изучене. Постојала је огромна фигура Богородице, али је данас нема. Само на одласку видели смо делове фигуре једног светог ратника и нешто мало фресака из Милутиновог времена.

Изложба у Београду је залог томе да направимо међународну екипу да се спасу и документују ти остаци.

Велико изненађење за наше истраживаче био је музеј у Скадру. Њихова збирка нумизматике и епиграфике представља праву ризницу, која тек треба да се проучи.

– Сви ти градови, који су чинили прстен око Скадра, имали су своје ковани новац у средњем веку – објашњава Владан Милутиновић.

– Балшићи су имали специфичну нумизматику која се чува у том музеју. Открили смо и плочицу из 12. века византијског цара Алексија III Комнина. На њој је Алексиј III представљен с царем Константином, који држи крст. Требало би правилно протумачити натпис. То би могао да буде горњи део плочице, где се налазила византијска повеља којом је Хиландар предат Србима, Стефану Немањи и Светом Сави. Доњи део окова је у Хиландару. Надам се да ће сарадња са музејом у Скадру да се продуби, како би имали јаснију слику. За средњовековце то су сензације, које нису откривене до сада.

Наши саговорници истичу да су на овом путовању наишли не само на много експоната, већ и на цркве за које нису знали да постоје.

– Поповић је у литератури нашао неколико средњовековних цркава за које нису знали ни у Албанији – каже Милутиновић.

- Наш циљ је да све споменике идентификујемо и заштитимо.
- Ретко су ове цркве долазиле у руке конзерватора – каже Поповић.
- Колико ми је познато, конзервирана је црква у Дривасту, али само зато што је била део пројекта изградње етно-парка.

СРБИН ЗА ХИЉАДУ ЕВРА

У Албанији постоји један велики парадокс. Мада међу њима има много православаца, муслимана и католика који за себе кажу да су Срби, у званичној евиденцији албанске државе нема ниједног Србина.

Јер, сви они који су се у време владавине Енвера Хоџе декларисали као Албанци, сада би морали да плате казну од хиљаду евра да би поново постали Срби!

После званичног пописа, у Албанији има 450 Црногораца, неколико хиљада Македонаца, док се у делу “под разно” као Србин изјаснило 50.000 становника.

Извор: srpskaistorija.com